

ORATOR
FÉLAG LAGANEMA

Alþingi
Erindi nr. Þ 128/1791
komudagur 7.5.2003

Nefndarsvið Alþingis
b.t. Helgu E. Þórisdóttur
Austurstræti 8 – 10
150 Reykjavík

Efni: Umsögn Orators, félags laganema við Háskóla Íslands, við fyrirhugaðar breytingar á lögum um lögmenn nr. 77/1998.

I.

Með vísan til bréfs yðar dags. 26. mars 2003 var Orator, félagi laganema, gefinn kostur á að gera athugasemdir við breytingartillögu hæstvirts dómsmálaráðherra á lögum um lögmenn nr. 77/1998.

II.

Félagið telur rétt að gera athugasemdir við þær breytingartillögur sem koma fram í a-lið 4. gr. frumvarpsins en gerir að öðru leyti ekki athugasemdir við aðrar breytingartillögur.

Breytingin hljóðar svo: „4. tölul. 1. mgr. orðast svo: hefur lokið fullnaðarnámi í lögfræði með embættis- eða meistaraþrófi frá lagadeild háskóla sem viðurkenndur er hér á landi samkvæmt iögum um háskóla.“

Lögmenn hafa sem kunnugt er einkarétt á málflytningi fyrir einstaklinga og lögaðila hér á landi, sbr einkum 1. mgr 2. gr. laga um lögmenn nr. 77/1998 (lögml.). Þeir skulu hafa til að bera sérstaka þekkingu á íslenskum og eftir atvikum erlendum réttarreglum, sérstaklega á þeim sviðum er snerta meðferð dómsmála, þannig að hægt sé að fela þeim málflytning um þá hagsmuni sem menn fela dómstólum landsins að úrskurða um. Þeim ber í hvítetna að rækja þau störf sem þeim er trúað fyrir af alúð og neyta allra lögmaetra úrræða til að gæta lögvarinna hagsmuna umbjóðenda sinna, sbr 18. gr. lögml. Réttur til þess að kalla sig lögmenn er og lögverndað starfsheiti sbr. 2. mgr 29. gr lögml. Telja verður að það sem hér að ofan hefur verið rakið sé megininntak lögmennsréttinda og það sem greini lögmenn frá lögfræðingi.

Í núgildandi lögum koma þau skilyrði, sem aðilar þurfa að uppfylla, fram í 6. gr. laganna, í fimm tölulíðum . Í 1., 2. og 3. tl. koma fram skilyrði sem ætla má að þorri manna uppfylli, og svo í 4. og 5. tl. þau skilyrði sem ætla má að færri uppfylli, þ.e. að hafa embættispróf í lögfræði frá Háskóla Íslands eða sambærilegt próf að mati prófnefndar (sbr. 3. mgr. greinarinnar), auk þess að hafa staðist sérstakt próf. Prófið skv. 5. tl. reynir á afmarkaða þætti og gert er ráð fyrir því skv. tölulíðnum að grundvallarþekking í lögfræði liggi fyrir hjá próftökum.

Hér er því ekki um að ræða heildstætt próf sem reynir á flest þau svið sem helst reynir á í störfum lögmanna, eins og tíðkast til að mynda í Bandaríkjunum í svokölluðu „bar exam“, heldur er einungis verið að þjálfva verðandi lögmenn

sérstaklega í þeim þáttum sem snúa að málflytningi og rekstri lögmannsstofu, sbr. reglugerð dóms- og kirkjumálaráðuneytisins nr. 774/2000, um próf til að öðlast réttindi til að vera héraðsdómslögmaður.

Samkvæmt nágildandi lögum telst maður bær til þess að afla sér lögmannsréttinda, hafi maður embættispróf í lögfræði frá Háskóla Íslands *eða sambærilegt próf frá öðrum háskóla*, sbr. 3. mgr. 6. gr lögml. Gert er ráð fyrir að hægt sé að leggja fyrir slíka aðila sérstakt próf í íslenskum lögum, en varla kemur til slíks þegar um er að ræða aðila með kunnáttu í íslenskri lögfræði, heldur verður eflaust fremur beitt um þá sem hafa erlenda prófgráðu og þekkingu á erlendum rétti.

Kostur nágildandi laga er að fyrir hendi er ákveðið próf, viðmið, og svo er öðrum, sem hafa sambærilegt próf, heimilt að afla sömu starfsréttinda. Prófnefnd skv. 1. mgr 7. gr lögml. metur svo skv. lögnum hvort skilyrðum laganna sé fullnægt. Verður að telja að, prófnefnd muni fyrst og fremst líta til svokallaðra grunngreina lögfræðinnar. Við nám við lagadeild HÍ, sem og við aðrar lagadeildir á Norðurlöndunum, þá byggist námið upp á þriggja ára námi í grunngreinum, og svo tveggja ára námi, þar sem nemendur kjósa þá sérhæfingu sem þeim hentar.

Skv. 2. gr reglna um BA-nám í lögfræði við lagadeild Háskóla Íslands, sem settar eru með stoð í 3. mgr 91. gr reglna fyrir Háskóla Íslands nr. 458/2000, hafa grunngreinar til embættisprófs í lögfræði verið skilgreindar. Reglurnar fylgja umsögn þessari og eru áritaðar sem viðauki I.

Menntunarkröfur eru gerðar til lögmannna í öllum þeim löndum sem við berum okkur saman við. Á Norðurlöndunum tíðkast það að skilgreina fyrirfram hvaða menntun það er sem er tæk til öflunar lögmannsréttinda og meta síðan hverju sinni hvort skilyrðum sé uppfyllt. Hefur verið sú leið meðal annars verið farin bæði í Danmörku og Svíþjóð, þar sem grunnskilyrði um tilhögun laganáms til embættisprófs eru settar í reglugerðum menntamálaráðuneytis, með stoð í viðeigandi lögum um háskóla.

Í Danmörku er nú í gildi reglugerð nr. 498/1994 um kennslu í lögfræði við háskóla, sem sett er af danska menntamálaráðuneytinu með stoð í lögum um háskóla. Í fyrsta kafla reglugerðarinnar er fjallað um inntak námsins og tilgang þess. Í 6. gr er fjallað um hvaða greinar skuli kenna á fyrstu þremur árum laganáms (bachelorsuddanelse). Þær greinar sem eru taldar upp í 6. gr. eru hliðstæðar þeim greinum lögfræðinnar sem lagadeild HÍ leggur til grundvallar á fyrstu árum laganáms. Reglugerðin fylgir með umsögn þessari og er árituð sem viðauki II.

Í Svíþjóð er í gildi reglugerð sænska menntamálaráðuneytisins SFS 1993:100, með síðari breytingum. Reglugerð þessi er um háskólanám almennt og því mun víðtækari en reglugerð danska menntamálaráðuneytisins sem hér var skýrt frá að ofanverðu. Í 16. kafla 2. viðauka reglugerðarinnar, en viðaukinn er settur með stoð í 4. og 5. gr. 6. kafla reglugerðarinnar, er fjallað um embættispróf í lögfræði (Juris kandidatexamen). Þar er talið upp í hvaða greinum nemendur skuli hafa öðlast svo mikla fræðilega og verklega þekkingu að það nýtist þeim í starfi sem lögmennt og dómara. Skilgreining sænska menntamálaráðuneytisins á grunngreinum í lögfræði sbr. 16. kafla 2. viðauka reglugerðarinnar er og sambærileg við skilgreiningu lagadeildar HÍ og danska menntamálaráðuneytisins. Úrdráttur reglugerðarinnar fylgir umsögn þessari og er áritaður sem viðauki III.

Í Bandaríkjunum tíðkast hins vegar svokallað „bar exam“ kerfi þar sem tekið er heildstætt próf úr þeim fögum sem talin eru nauðsynleg til þess að afla lögmansréttinda. Þær kröfur og greinar sem reynir á í þessum fögum eru ákveðnar af hverju fylki fyrir sig, en háskólar hafa ekki um þetta sjálfsvald.

III.

Ókostur þeirra breytingartillagna sem fyrir liggja er að óljóst er hvað felst í þeim skilyrðum sem sett eru, nema þó stutturðar athugasemdir í greinargerð. Verði tillaga þessi að lögum er því í raun og veru hvergi að finna neina beina skilgreiningu á því hvaða greinar í lögfræði skulu lagðar til grundvallar og inntak þeirra við mat á því hvort skilyrði 4. tl. 1. mgr 6.gr teljist uppfyllt. Hvorki í breytingatillögu nefndarinnar né í lögum um háskóla nr. 136/1997 er því að finna lágmarksskilgreiningu á inntaki laganáms eða hvaða greinar umfram aðrar beri að leggja til grundvallar í laganámi til embættis- eða meistaraprófs.

Í lögmansréttindum felst að um er að ræða löggildingu af hálfu hins opinbera sem veitir aðilum einkarétt til starfa á ákveðnu sviði, enda er meðal annars tekið fram í 2. mgr. 1. gr að lögmenn séu opinberir sýslunarmenn í ákveðnum störfum. Verður því með hliðsjón af því að telja að hið opinbera, veitingarvaldshafinn, verði að meta hvaða nánari menntunarskilyrði lögmenn þurfi að uppfylla.

Nám til embættis- eða meistaraprófs í lögfræði hlýtur að eiga að vera eðlislíkt, að minnsta kosti í grunninn. Félagið telur að breytingartillögurnar feli í sér framsal á því til háskóla landsins, að meta hvaða skilyrði og menntun lögmenn þurfi að uppfylla. Það leiðir til þess að lögmanssefni kunna að hafa mjög ólíkan grunn að baki, allt eftir mati skólanna sjálfra. Í dæmaskyni má nefna að ökuskólar hér á landi meta ekki hvaða efni skal kennt til undirbúnings ökuréttindum, enda gæti það leitt til mjög ólíkrar undirstöðu. Á sama hátt er um að ræða opinbera löggildingu og einkarétt til aksturs á ökutæki. Þar fer kennsla fram skv. námsskrá sem Umferðarráð setur, sbr. 26. gr. reglugerðar nr. 501/1997.

Það er því álit félagsins að áður en þessar breytingartillögur verði samþykktar þurfi að liggja fyrir hvað aðgreinir þá menntun sem bær er til öflunar lögmansréttinda frá öðru námi á háskólastigi. Slíkt liggur ekki fyrir nú.

Það verður og að teljast meinbugur á breytingarfrumvarpinu að enginn matsaðili er fyrir hendi, sem metur til að mynda hvaða menntun er nægileg. Virðist nægja að skólinn sjálfur telji að um lögfræðimenntun sé að ræða. Löggjafinn ræður þannig ekki kröfunum, heldur skólarnir. Almennar viðmiðanir verða að liggja fyrir, og einnig hverjum verði falið að meta umrædd viðmið.

Það hlýtur einnig að teljast mikilvægt í réttarríki að tryggt sé að þeir sem hafa opinbera löggildingu til að annast mikilsverða hagsmunagæslu fyrir almenning og lögaðila, búi yfir lágmarksþekkingu á ákveðnum sviðum lögfræðinnar og séu færir til þess að annast hvers konar lögfræðistörf, hvort sem er innan eða utan dómstóla. Skv. 1. mgr. 20. gr. lögml. er lögmanni skylt að taka við tilnefningu eða skipun sem verjandi í opinberu máli. Traust almennings á stétt lögmanna og réttaröryggi hlýtur því að skipta verulegu máli þegar kemur að breytingu á lögum um lögmenn.

Samkeppni milli skólanna er þó ekki skert á nokkurn hátt með þessu, enda yrði um að ræða lágmarkskröfur til menntunar lögmanna, ákveðin grundvallarfög sem talin

eru nauðsynleg til þess að afla umræddra starfsréttinda. Þessi fög eru m.a. nefnd í greinargerð með frumvarpi til laganna, en félagið telur að slík skilyrði verði að liggja skýrar fyrir í lögnum, en ekki sem greinargerðartexti sem ekki er bindandi. Telja verður að það myndi ekki skapa háskólum vandkvæði að uppfylla þær grundvallarkröfur á þessu sviði sem gera verður, ef þeir kenna eða hyggja á kennslu í lögfræði til lögmennsku á háskólastigi. Félagið telur og eðlilegt að háskólar fengju síðan svigrúm til þess að meta hvernig þeir vilja ná þeim markmiðum sem sett eru og hvernig viðkomandi skóli hyggst móta eigin sérstöðu, innan ramma laga og þeirra skilyrða sem sett yrðu. Þannig gætu t.d. verið innan skólanna sérstakar brautir til menntunar lögmanna og dómara, og svo aðrar sem leggja meiri áherslu á samþættingu laganáms og annarra greina.

Sú leið að skilgreina grunn námsins fyrirfram, líkt og Danir og Svíar hafa gert, og fela það svo háskólunum að kenna þessi fög, verður að teljast heppilegri. Nemendur þurfa þá ekki að loknu fimm ára námi að skrá sig í skólanám á ný til þess að taka próf aftur í því sem áður hefur verið kennt. Það er jafnframt ljóst að báðar þessar leiðir heimila ekki forræði skólanna sjálfra á því hvaða menntunarkröfur séu gerðar til lögmanna, heldur eru þær settar, eins og hér er lagt til, af löggjafanum sem veitir umrædd réttindi.

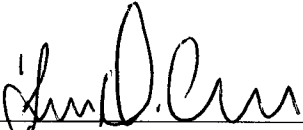
Að öllu framansögðu virtu er það mat félagsins að fyrir þurfi að liggja framtíðarsýn um hvor leiðin skuli farin hér á landi. Skammvinnar lausnir til þess eins að ná orðalaginu „Háskóli Íslands“ út úr lögnum verða að vera gerðar af forsjá en ekki kappi. Þess skal þó getið að félagið hefur ekkert því á móti að orðalagi greinarinnar verði breytt úr þeirri veru að Háskóli Íslands verði það viðmið sem sett er, en telur að í staðinn þurfi að setja annað sambærilegt og almennt viðmið, líkt og gert er í þeim löndum sem við berum okkur saman við.

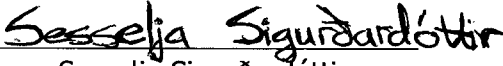
Með vísan til þessa telur félagið að umræddar breytingartillögur þjóni ekki hagsmunum laganáms né almennings í núverandi mynd. Nauðsynlegt er að til þess bærir aðilar komi sér saman um það, hvaða leið verði farin til þess að tryggja að lögmenn hafi nægilega þekkingu að baki til þess að fá einkarétt til málflutningsstarfa og að almenn sátt ríki milli háskóla, lögmanna, almennings og annarra sem að þessum málum koma. Fyrst þá verður hægt að gera viðunandi breytingar á lögum um lögmenn.

IV.

Orator þakkar fyrir tækifæri til þess að koma athugasemdum að varðandi tillögum til breytinga á lögmannelögum nr 77/1998.

Lögbergi, 25. apríl 2003.

 Arni Hrafn Gunnarsson
 formaður Orators

 Sesselja Sigurðardóttir
 varaformaður Orators

Viðauki I.

Reglur um BA-nám í lögfræði við lagadeild Háskóla Íslands

Samþykktar á deildarfundi í lagadeild 2. júlí 2002

1. gr.

Lagadeild veitir kennslu til BA-prófs í lögfræði. Kennsla fer fram í námsgreinum sem metnar eru til námseininga. Nám í lögfræði til BA-prófs jafngildir 90 námseiningum.

2. gr.

Námsgreinar til BA-prófs í lögfræði, vægi hvernar þessara greina og niðurröðun þeirra á kennslumisseri er eins og að neðan greinir:

1. ár - haustmisseri, 15 e:

Almenn lögfræði 9 e

Inngangur að lögfræði 3 e

Ágrip af réttarsögu 3 e

1. ár - vormisseri, 15 e:

Heimspækileg forspjallsvísindi 2,5 e

Sifja- og erfðaréttur 5 e

Stjórnskipunarréttur ásamt ágripi af þjóðarétti 7,5 e

2. ár - haustmisseri, 15 e:

Samningaréttur 5 e

Skaðabótaréttur 7,5 e

Stjórnsýsluréttur I 2,5 e

2. ár - vormisseri, 15 e:

Eignaréttur 7,5 e

Stjórnsýsluréttur II 7,5 e

3. ár - haustmisseri, 15 e:

Kröfuréttur I 5 e

Refsiréttur I 5 e

Réttarfar I 5 e

3. ár - vormisseri, 15 e:

Kröfuréttur II 4 e

Refsiréttur II 4 e

Réttarfar II 4 e

BA-ritgerð 3 e

3. gr.

Heimilt er umsjónarkennara í hverri námsgrein í BA-námi að leggja þá skyldu á stúdenta, að þeir leysi af hendi allt að tveimur æfingum meðan þeir stunda nám í

viðkomandi grein. Nánar um æfingaskyldu vísast til reglna um æfingaskyldu stúdenta í lagadeild Háskóla Íslands.

4. gr.

Háskólaárið telst frá 1. júlí til jafnlengdar næsta ár. Kennsluár Háskólans skiptist í tvö kennslumisseri, haustmisseri frá 20. ágúst til 21. desember og vormisseri frá 7. janúar til 15. maí.

Kennslutímabil lagadeildar eru frá 1. september til 30. nóvember að hausti og frá 7. janúar til 10. apríl að vori. Lagadeild getur ákveðið frávík þegar sérstaklega stendur á.

Kennsla í hverri námsgrein fer fram á einu kennslumisseri.

5. gr.

Próftímabil lagadeildar eru frá 7. til 21. desember að hausti og frá 20. apríl til 15. maí að vori. Sjúkra- og upptökupróf eru haldin á tímabilinu 15. til 25. ágúst að sumri. Lagadeild getur ákveðið frávík þegar sérstaklega stendur á.

Próf í inngangi að lögfræði skal haldið á miðju kennslutímabili á haustmisseri, en próf í öllum öðrum námsgreinum til BA-prófs skulu haldin í lok viðkomandi kennslutímabils. Sjúkra- og upptökupróf í inngangi að lögfræði, ágrípi af réttarsögu og almennri lögfræði skulu eingöngu haldin á vorpróftímabili en ekki á sumarpróftímabili.

Sjúkra- og upptökupróf í öðrum námsgreinum til BA-prófs skulu haldin á sumarpróftímabili og um þau fer eftir ákvæðum 56. gr. reglugerðar fyrir Háskóla Íslands nr. 458/2000.

Heimilt er að halda sérstakt sjúkrapróf í almennri lögfræði, utan hefðbundins sjúkrapróftímabils, og skal það auglýst með minnst þriggja sólarhringa fyrirvara.

Próftími í skriflegum prófum í BA-námi skal að jafnaði ekki vera lengri en þrjár klukkustundir.

Próf í námsgreinum í BA-námi skulu vera skrifleg og skulu þau byggð á námsefni næstliðins misseris nema annað sé skýrt tekið fram.

6. gr.

Til að standast próf verður stúdent að hljóta minnst einkunnina 7,0 í öllum þremur námsgreinum fyrsta misseris, hverju um sig, þ.e. almennri lögfræði, inngangi að

lögfræði og ágripi af réttarsögu, en 6,0 í öðrum greinum og BA-ritgerð hverri um sig. Lokaeinkunn til BA-prófs í lögfræði skal reiknuð sem vegið meðaltal einkunna úr einstökum námskeiðum.

Stúdent, sem hefur lokið prófum í almennri lögfræði, inngangi að lögfræði og ágripi af réttarsögu er ekki heimilt að gangast oftár en fjórum sinnum undir sama próf í námsgreinum í BA-námi. Falli stúdent fjórum sinnum á prófi í sömu námsgrein í BA-námi er hann fallinn úr lagadeild.

7. gr.

Á fyrsta misseri BA-náms í lögfræði, haustmisseri, getur stúdent eingöngu skráð sig til náms í þremur námsgreinum, þ.e. almennri lögfræði, inngangi að lögfræði og ágripi af réttarsögu.

Á vормisseri fyrsta námsárs getur stúdent eingöngu skráð sig til náms í stjórnskipunarrétti ásamt ágripi af þjóðarétti, sífja- og erfðarétti og heimspekilegum forspjallsvísindum.

Skilyrði þess að stúdent geti skráð sig í aðrar námsgreinar í BA-námi en sem nefndar eru í 1. og 2. mgr. þessarar greinar, er að hann hafi staðist próf í öllum þremur námsgreinum fyrsta misseris, þ.e. almennri lögfræði, inngangi að lögfræði og ágripi af réttarsögu.

8. gr.

Reglur þessar eru settar samkvæmt heimild í 7. mgr. 91. gr. reglugerðar fyrir Háskóla Íslands nr. 458/2000, með breytingum árið 2002, og taka þær gildi við upphaf haustmisseris 2002. Reglunum verður beitt um stúdenta sem innrita sig til náms við lagadeild háskólaárið 2002-2003 og síðar.